

**การพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์
สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน ในจังหวัดราชบุรี**
**Competitive Strategy Development Based on Creative Economy for Tai-Yuan
Locally Woven Cloth in Ratchaburi Province**

วรรณ ชัยบรรดาลสุข* กุลยา อนุโลก และวรลักษณ์ ทองประยูร
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Wanna Chokbandansuk* Kunlaya Anuloke and Woralluk Thongprayoon
Faculty of Management, Muban Chombueng Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน 2) ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน และ 3) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้ผลิตและจำหน่ายผ้าไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 44 คน ใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการผลิตและจำหน่าย ปัจจัยแห่งความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการรังสรรค์ข้อมูลครบทุกประเด็นแบบองค์รวม ผลการวิจัยพบว่าปัญหาและอุปสรรคของ ผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนคือมีคนทอผ้าจากไท-ยวนลดลง ทอลดตายง่ายขึ้นความละเอียดลดลง การแปรรูปผลิตภัณฑ์มีน้อย การประชาสัมพันธ์และการกระจายสินค้ามีน้อย ไม่มีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ ที่ผสมผสานกับเทคโนโลยีพื้นบ้าน ปัจจัยแห่งความสำเร็จพบว่าช่างทอรุ่นเก่ายินดีถ่ายทอดความรู้สู่ช่างทอรุ่นใหม่ มีวัฒนธรรมประเพณีที่ให้ความสำคัญใส่ผ้าพื้นเมือง กลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี คือสร้างคุณค่าของผ้าโดยเน้นว่าเป็น ผ้าทอมือโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างช่างทอรุ่นใหม่ปลูกจิตสำนึกสืบสานอนุรักษ์ สร้างเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาด หน่วยงานภาครัฐ/สถาบันการศึกษาช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการ การตลาดและการแปรรูปผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

คำสำคัญ : กลยุทธ์การแข่งขัน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน

* ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
e-mail: chwanna@yahoo.com

Abstract

The purposes of this research were 1) to study problems and obstacles in the production of Tai-Yuan traditionally woven cloth in Ratchaburi Province 2) to investigate factors influencing the success of Tai-Yuan traditionally woven cloth based on the principles of creative economy and 3) to develop the appropriate competitive strategies for the success of Tai-Yuan traditionally woven cloth based on the principles of creative economy. In-depth interview was done to collect data on problems and obstacles and success factors based on the principles of creative economy from 44 manufacturers and distributors of Tai-Yuan traditionally woven cloth. Data were analyzed with the constructivism and holistic approaches.

The results were as follows.

The problems and obstacles in the production of Tai-Yuan cloth is that there were fewer weavers of Tai-Yuan traditionally woven cloth; patterns of the cloth were simpler and less intricate; fewer processed Tai-Yuan cloth products were in the market; less public relations were made; there was a lack of development in modern and traditional production technologies. Factors influencing the success of Thai-Yuan traditionally woven cloth were the will of the old generation weavers to pass on the weaving skills to those in new generation and the culture of wearing traditional cloth in the community. The competitive strategies of Tai-Yuan cloth based on creative economy in Ratchaburi were adding values to the products by focusing on local hand weaving style, producing new generation weavers, cultivating the sense of traditional culture conservation, building production and marketing networks, and having support in marketing and creative product processing from the government and educational sectors.

keyword : Strategy Development, Creative Economy, Tai-Yuan Locally Woven Cloth

บทนำ

ผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษของชาวไท-ยวนผู้สืบเชื้อสายมาจากชาวโยนกเชียงแสนแห่งอาณาจักรล้านนา ได้มีการสืบทอดการทอผ้าจากหลายชั่วอายุคน จากรุ่นสู่รุ่นจากยายสู่แม่จากแม่สู่ลูก นับเป็นศิลปะชั้นสูงทั้งงดงามและทรงคุณค่ายิ่ง โดยผู้ทอได้บรรจุใส่ความรักความตั้งใจลงไปในเส้นใยทุกเส้น ลวดลายที่จกลงไปล้วนมีความหมาย มีความเชื่อที่ผูกพันลึกซึ้งเกาะเกี่ยว อยู่ในสังคมแห่งวัฒนธรรมของชาวไท-ยวน นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นด้วยลวดลายและกรรมวิธีการถักทอที่ไม่เหมือนใคร ผ้าทอไท-ยวนมีการนำมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวันจนถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เช่น ทำผ้าคลุมศีรษะนาควาญ หมอน ผ้าขาวม้า เปลนอน เสื้อ กางเกง ผ้าซิ่นต่างๆ โดยเฉพาะผ้าซิ่นตีนจกที่สตรีไท-ยวนสวมใส่มีการถักทออย่างงดงาม นิยมสวมใส่ในงานประเพณีหรืองานบุญ เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และงานบวช เป็นต้น

ชาวยวน โยนก ไทยยวน ไทยวน และไท-ยวน เป็นชื่อเรียกชนกลุ่มหนึ่งที่อพยพมาจากชาวโยนกเชียงแสน ได้ก่อกำเนิดมาราว 200 กว่าปีแล้ว Somporn (1997) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชาวไท-ยวนที่อพยพมาอยู่จังหวัดราชบุรี ในปี พ.ศ. 2346 กองทัพของเจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์และพระยายมราชยกขึ้นไปล้อมเมืองเชียงแสน ที่มีพม่าซ่องสุมกำลังอยู่ ขณะเดียวกันกองทัพจากเมืองลำปาง น่าน เชียงใหม่ และเวียงจันทน์ ก็ยกเข้าไปตีเมืองเชียงแสนด้วยรวมเป็น 5 กองทัพ ราษฎรไทยในเมืองเชียงแสนที่ถูกล้อมอยู่ขาดเสบียงอาหาร ผู้คนอดอยากต้องฆ่าช้าง ม้า วัว ควาย กินเกือบหมดสิ้น ราษฎรไทยจึงเป็นกบฏพากันเปิดประตูเมืองรับกองทัพไทย ทหารไทยฆ่าฟันพม่าแตกหนีออกจากเมืองเชียงแสนไปจนหมด ทหารไทยจึงรื้อกำแพงเมืองเผาบ้านเรือนเพื่อมิให้เป็นที่อยู่และซ่องสุมกำลังของพม่าได้ต่อไป จากนั้นได้อพยพครัวเรือนของชาวเชียงแสนส่วนหนึ่งเดินทางลงมาที่กรุงเทพฯ มีบางส่วนขอตั้งหลักแหล่งที่สระบุรี ส่วนที่เหลือตั้งถิ่นฐานที่เมืองราชบุรี อยู่บริเวณฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง ที่บริเวณบ้านไร่นา ต่อมาชาวไท-ยวนมีการขยายครัวเรือนออกไปจากที่เดิมอีกหลายพื้นที่ในราชบุรี เช่น คูบัว ดอนตะโก อ่างทอง ดอนแร่ หินกอง หนองโพ บางกะโด วัดแก้ว รางบัว หนองนกกระเรียน บ้านซำใหญ่ รางอาว ท่าเคย นาขุนแสน และบ้านป่าหวาย เป็นต้น ปัจจุบันชาวไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี ลูกหลานยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อดั้งเดิมของชาวเชียงแสนไว้ได้บ้าง อาทิ ภาษาพูดที่ยังคงใช้ภาษาพื้นเมือง เช่น คำบถ คูบัว ดอนแร่ ห้วยไผ่ รางบัว ท่าเคย และหนองปลาหมอ มีการพูดภาษาไท-ยวนซึ่งเป็นภาษาตระกูลไต สำเนียงพูดจะเป็นสำเนียงไตล้านนาแต่อาจจะผิดเพี้ยนจากไตยวน ซึ่งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน ทั้งนี้เนื่องจากถูกกวาดต้อนมานานจากเมืองเชียงแสน (Wannamass, 2004) การแต่งกายในชีวิตประจำวันเหมือนกับคนภาคกลางทั่วไป แต่หากมีงานประเพณีหรืองานบุญจะได้เห็นชาวไท-ยวนที่มีอายุแต่งกายด้วยผ้าซิ่นตีนจกไปทำบุญที่วัด และเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ

ในอดีตชาวไท-ยวนที่อพยพมาอยู่จังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ทำนาเป็นหลัก ยามว่างได้นำภูมิปัญญาการทอผ้าจากที่ติดตัวมาทอผ้าเพื่อใช้นุ่งห่มในชีวิตประจำวัน ทอผ้าให้ลูกสาวและลูกชาย

ทอผ้าขาวม้า ถักกระเป๋าลายจากคาดเอวให้สามี่ ทอยามจกเพื่อถวายเป็นกุศโลบายที่เคารพนับถือ หรือทำหมอน หน้าจกไว้ใช้ในครอบครัว ไม่มีการทอผ้าจกเพื่อการซื้อขาย การทอเป็นไปตามโอกาสและฤดูกาล เมื่อใดว่างจากการทำนา ก็จะลงทอผ้า ผลงานจึงประณีตละเอียดอ่อน ทุกตารางนิ้วของผืนผ้าเกิดจากความตั้งใจ มุ่งมั่นสอดใส่อารมณ์สุนทรีย์แห่งศิลป์เพื่องานทอแก่คนที่ตนรักและนับถือ

ต่อมา เมื่อสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป มีโรงงานทอผ้าเกิดขึ้นในตัวเมืองจังหวัดราชบุรี การทอผ้าใช้เครื่องจักรและทอผ้าแบบสากลทั่วไป ทำให้หญิงไท-ยวนรุ่นใหม่เข้าไปทำงานในโรงงานทอผ้า และนิยมสวมใส่ผ้าแบบสากลไม่ใส่ผ้าไท-ยวนแบบดั้งเดิม วิถีชีวิตเริ่มเปลี่ยนแปลงลูกหลานรุ่นใหม่ ไม่สนใจ การทอผ้าด้วยกี่พื้นบ้าน แต่หันไปทำงานในโรงงานหรือห้างสรรพสินค้าที่เปิดขึ้นมากมายในตัวเมืองราชบุรี คนทอผ้าไท-ยวนลดน้อยลง เพราะคนแก่ทยอยเสียชีวิตไป เด็กรุ่นใหม่ไม่สืบสานอนุรักษ์ เนื่องจากการทอผ้า ต้องใช้เวลาแรมเดือนและต้องมีความอดทนสูง รายได้จากการทอผ้าได้น้อยไม่จูงใจให้เข้ามาผลิต เพราะ ส่วนใหญ่จำหน่ายเป็นผ้าผืนจึงขายได้ราคาถูก หากได้มีการนำผ้ามาสร้างสรรค์เป็นชิ้นงานใหม่ ผนวกเข้ากับ รากฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สั่งสมมาแต่อดีต ใช้เทคโนโลยีพื้นบ้าน เช่น กี่ทอมือ/กี่กระตุก สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงพาณิชย์ ก็จะช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่คนใน ชุมชน ลูกหลานไม่ต้องออกไปทำงานไกลบ้าน ครอบครัว ได้อยู่กันอย่างอบอุ่น ดังนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่จะต้องศึกษาและควรนำมาใช้ เพื่อการพัฒนา

การจะอนุรักษ์ผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนเอาไว้ได้ ต้องมีการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ในเชิง พาณิชย์ให้สูงขึ้น เพื่อให้คนทอผ้ามีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ ซึ่งมูลค่าจะสูงขึ้นได้ต้องมีการสร้างคุณค่า (Value Creation) ของผ้าให้สูงขึ้นด้วยแนวคิดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative Product) ที่ต้องมีบุคคล หลายกลุ่มหลายฝ่ายเข้ามาช่วยส่งเสริมสนับสนุน และควรใช้กลยุทธ์หรือแนวทางที่เหมาะสมสำหรับมา พัฒนาผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน จังหวัดราชบุรี ให้เป็นที่รู้จักและนิยมกันอย่างแพร่หลาย ดังนั้น จำเป็นต้อง ทำการวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน ค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จตาม แนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน จากข้อมูลที่ได้จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นกลยุทธ์การ แข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน จังหวัดราชบุรี เป็นลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนใน จังหวัดราชบุรี

กรอบแนวคิด

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน ในจังหวัดราชบุรี เกิดจากประเด็นปัญหาที่พบว่าสภาพการทอผ้าพื้นเมืองไท-ยวนในปัจจุบันมีจำนวนลดน้อยลงมาก เพราะคนรุ่นก่อนที่เคยทอผ้าได้แก่ชราลง และลูกหลานรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะสืบทอดการทอผ้าหรือช่วยกันอนุรักษ์ผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนเอาไว้ อนาคตภายหน้าศิลปะการทอผ้าไท-ยวนอาจจะหมดไป จึงจำเป็นต้องเข้าไปศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจการทอผ้าไท-ยวน มีปัจจัยใดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ที่ทำให้คนรุ่นใหม่หันมาผลิตและจำหน่ายผ้าไท-ยวนกันมากขึ้น โดยผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (Office of the National Economic and Social Development Board and Thailand Creative & Design Center, 2009) มาศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จ 5 ด้าน คือ ด้านการศึกษา/ความรู้ การสร้างสรรคงาน ทรัพย์สินทางปัญญา เทคโนโลยี/นวัตกรรม และวัฒนธรรม จากนั้นใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT (SWOT analysis) เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการผลิตและจำหน่ายผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน แล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ พัฒนาเป็นกลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน ในจังหวัดราชบุรี

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ระยะเวลาทำวิจัยระหว่างเดือนพฤษภาคม 2556 – กุมภาพันธ์ 2557 โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ศึกษาหรือผู้รู้หลัก คือ ตำบลดอนแร่ ตำบลรางบัว และตำบลคูบัว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวม 3 ตำบล ได้แก่ ผู้ผลิตและจำหน่ายผ้าไท-ยวนที่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้าน กลุ่ม/ศูนย์ทอผ้า เช่น กลุ่มทอผ้าจากศูนย์ขยายสอน กำลังหาญ กลุ่มหัตถกรรมทอผ้าพื้นเมืองราชบุรี วัดนาหนอง สหกรณ์การเกษตรไท-ยวนราชบุรี จำกัด กลุ่มส่งเสริมอาชีพทอผ้าจากบ้านใต้ ศูนย์สืบทอดศิลปผ้าจาก วัดแคทราย โรงเรียนชุมชนวัดรางบัว โรงเรียนวัดนาหนอง ร้านค้าเอกชน เช่น ร้านผ้ามณี ร้านผ้าคุณหม่อม ร้านผ้าณาริ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้านและนักวิชาการด้านผ้าไท-ยวนที่อยู่ในพื้นที่ทั้ง 3 ตำบล จำนวน 44 คน
2. ลักษณะของข้อมูล เป็นบทถอดเทปจากการไปสัมภาษณ์เชิงลึก การจดบันทึกจากสิ่งที่สังเกตได้ ภาพถ่ายจากวัตถุตัวอย่างจริง จากเอกสารต่างๆ ที่ได้ไปทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรม ที่ผ่านมา
3. วิธีการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยลงพื้นที่ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ปัจจัยแห่งความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของการผลิตและจำหน่ายผ้าไท-ยวน ซึ่งแบบสัมภาษณ์ได้ผ่านการเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและโครงสร้าง จากนั้นทำการสัมภาษณ์โดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) ไปเรื่อยๆ และขณะเข้าไปสัมภาษณ์มี

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยสังเกตวิธีการทอผ้า การจกเส้นด้าย อีกทั้งสำรวจพื้นที่อุปกรณ์สิ่งของเครื่องใช้ที่ปรากฏอยู่จริง เช่น ก็ทอผ้าและอุปกรณ์ในการทอผ้าอื่นๆ

4. วิธีการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล มีการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากการสังเกต (Observe) จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theory) จากวิธีการ (Methods) และจากข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Material)

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการรังสรรค์ข้อมูล (Constructivism) ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ และสรุปผลครบทุกประเด็นแบบองค์รวม (Holistic) โดยอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิเคราะห์ SWOT และแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเป็น กลยุทธ์ การแข่งขัน มีรายละเอียด ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาโอกาส และอุปสรรค ของ ผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนราชบุรี โดยทำการวิเคราะห์จากสภาพแวดล้อมทั่วไปด้วยตัวแบบ PEST analysis ได้แก่ ด้านการเมือง-กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และเทคโนโลยี รวมถึงทำการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมทางการแข่งขันโดยใช้ตัวแบบ The five force model ของ Porter (1985)

5.2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนราชบุรี ใช้หลักการวิเคราะห์ตามสายงาน (Functional Analysis) เป็นการพิจารณาจาก สายงานหรือหน้าที่งานต่างๆ ภายในองค์กร เช่น การตลาด การผลิต การบัญชีและการเงิน การบริหาร ทรัพยากรบุคคล การวิจัยและพัฒนา และการจัดการ (Vadhanasindhu & Decharin, 1999)

5.3 การวิเคราะห์ SWOT (SWOT analysis) หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ภายในและภายนอกแล้ว ทำให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จากนั้นจึงนำข้อมูลมาสรุปลง ตารางความสัมพันธ์แบบแมทริกซ์ (SWOT matrix) เพื่อพัฒนาเป็นกลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทาง เศรษฐกิจสร้างสรรค์

5.4 การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์จากหลายส่วน มาเปรียบเทียบ ตีความหมาย และประมวลเข้าด้วยกัน แล้วนำมาสรุป เช่น จากการศึกษาปัญหาและ อุปสรรคจะทำให้ทราบถึงจุดอ่อนและอุปสรรค การศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จจะทำให้ทราบจุดแข็งและ โอกาส และผลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร ทำให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนราชบุรี หลังจากนั้นสามารถกำหนดเป็นกลยุทธ์การแข่งขัน ได้ 4 แบบคือ 1) กลยุทธ์ที่อาศัยโอกาสจากภายนอกมาเสริมจุดแข็งที่มีอยู่ (SO Strategies) 2) กลยุทธ์ที่ อาศัยโอกาสจากภายนอกมาลดจุดอ่อนที่มีอยู่ (WO Strategies) 3) กลยุทธ์ที่นำจุดแข็งมาใช้เพื่อลดอุปสรรค (ST Strategies) 4) กลยุทธ์ที่นำมาใช้เพื่อลดจุดอ่อนและลดอุปสรรค (WT Strategies)

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและภาพรวมทั่วไปของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี

ภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวไทย-ยวนในจังหวัดราชบุรี เริ่มซบเซาลดน้อยลงจนเกือบ สูญหายไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470 (Somporn, 1997) สาเหตุเป็นเพราะช่างฝีมือการทอผ้าจกลดลงช่วง พ.ศ. 2470-2475 เนื่องจากเกิดสภาวะแห้งแล้งทำนาไม่ได้ผลข้าวยากหมากแพง ชาวบ้านต้องเข้าป่า ขุดเผือกมันมาหุงแทนข้าวเลี้ยงครอบครัว จึงไม่มีเวลาทอผ้าจกขึ้นใช้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งประมาณ ปี พ.ศ. 2482-2488 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวบ้านไม่มีเวลาสงบที่จะทอผ้าจกขึ้นใช้เอง ประกอบหญิงไท-ยวนหันไปนิยมผ้าที่ทอจากโรงงานอุตสาหกรรม เพราะคิดว่าเป็นผ้าสมัยใหม่ลวดลายสวยงาม และถ้านุ่งผ้าขึ้นดินจกจะอับอาย ถูกล้อเลียนว่าเป็นลาว

ต่อมาปี พ.ศ. 2517 ภูมิปัญญาการทอผ้าจกไท-ยวน ได้รับการฟื้นฟูขึ้นใหม่อีกครั้งเมื่อสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชเสาวนีย์ให้ช่างฝีมือทอผ้าจกเข้าไปเป็นวิทยากรสอนการทอผ้าจก ที่โรงเรียนศิลปาชีพ พระตำหนักสวนจิตรลดาและพระราชวังไกลกังวล จึงทำให้ผู้หญิงไท-ยวนราชบุรี เริ่มตื่นตัวมีการทอผ้าจกมากขึ้นตามลำดับ ต่อมาเมื่อลูกหลานไท-ยวนท่านหนึ่งต้องการที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าจกเอาไว้ คืออาจารย์อุดม สมพร ได้ช่วยกันจัดงานประกวดผ้าจกโบราณ ประกวดธิดาผ้าจกและแข่งขันการทอผ้าจกขึ้น หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์ฝึกหัดการทอผ้าจก ศูนย์การศึกษาชนบทโรงเรียน จังหวัดราชบุรี จัดสรรงบประมาณเป็นค่าวัสดุและค่าตอบแทนวิทยากรเพื่อไปสอนทอผ้าจกให้แก่กลุ่มชาวบ้านที่สนใจ ในเขตตำบลคูบัว ดอนแร่ และรางบัว ทำให้องค์ความรู้ด้านการทอผ้าจกได้รับการถ่ายทอดสู่ลูกหลานอย่างกว้างขวางอีกครั้ง จึงนับว่าการฟื้นฟูความรู้ด้านการทอผ้าจกประสบความสำเร็จในช่วงนั้น แต่การทอผ้าจกในเชิงพาณิชย์เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้านไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก เนื่องจากช่วงนั้นผ้าดินจกราคาถูกมากเมื่อทอผ้าเสร็จจำหน่ายได้เพียงฝืนละ 800 บาท ซึ่งต้องใช้เวลาทอ 2-3 เดือน ทำให้คนที่เพิ่งเข้ามาฝึกหัดทอผ้าเมื่อหยุดเรียนก็เลิกทอไป ด้วยรายได้ที่ไม่พอใจ ส่วนคนที่ทอผ้าจกได้แต่ดั้งเดิมทยอยแก่ชราลงบ้างก็เสียชีวิตไป คนรุ่นใหม่ ๆ ก็ไม่สนใจ จากการเข้าไปเก็บข้อมูลของผู้วิจัย ปัจจุบันคนทอผ้าจกได้จึงเหลือน้อยลง แต่ความต้องการผ้าจกกลับสวนทางกันคือความต้องการผ้าดินจกมีมากขึ้นด้วยกระแสของความหายาก จึงพบว่าลูกค้าต้องการสะสมผ้าดินจกเก็บเอาไว้ ด้วยเกรงว่าอนาคตผ้าดินจกจะหมดไป ทำให้ขณะนี้ผ้าดินจกมีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ ราคาประมาณ 10,000-30,000 บาทต่อผืน

ลักษณะของผ้าจกไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี ลวดลายบนผืนผ้าเกิดจากวิธีการจก “จก” เป็นคำกริยาภาษาพื้นบ้านหมายถึงการถักหรือถักขึ้นมา การทำลวดลายบนผืนผ้าเกิดจากการใช้ชนมันควักหรือจก เส้นด้ายยืนขึ้นมาแล้วจึงสอดด้ายพุ่งพิเศษเข้าไปตามลวดลายผ้า ผู้ทอจะทอจากด้านหลังของลาย ส่วนลวดลายที่สวยงามจะปรากฏอยู่ด้านล่าง ลวดลายของผ้าจกสมัยโบราณ Somporn (1997) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) ลายหลักมี 8 ลาย ได้แก่ ดอกเสี้ยว หน้าหมอน กาบดอกแก้ว กาบ โกงแก้ง โกงแก้ง

ซ้อนเซีย กาบซ้อนหัก และหักนกคู่ ต่อมาอาจารย์อุดม สมพร ได้สร้างลายผ้าจากขึ้นใหม่เป็นลายที่ 9 คือ ลายแคทราย มีลักษณะเหมือนดอกของต้นแคทราย 2) ลายประกอบใช้สำหรับจกประกอบลายหลักทั้งสองข้างของลายหลักข้างละเท่าๆ กัน ได้แก่ ลายขอประแจ ดอกข้าวตอก มะลิเลื้อย กูดขอเหลียว นกคู่กินน้ำ รวมเต้า นาค ม้า ต้นไม้ และชะเปา เป็นต้น

ผ้าจากไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี แบ่งได้เป็นชนิดต่างๆ ดังนี้

1. ผ้าคลุมศีรษะนาค เป็นผ้าที่มารดาหรือพี่สาวทอขึ้นเพื่อใช้คลุมศีรษะนาคขณะแห่นาคจากบ้านไปวัด หรือแห่นาคเวียนพระอุโบสถก่อนเข้าพระอุโบสถทำพิธีบวง
2. ถุงย่าม มี 2 ชนิด คือถุงย่ามจกซึ่งมีการจกวดลายสวยงามลงบนผืนผ้า และถุงย่ามแดงไม่มีลวดลายการจก เป็นการทอแบบธรรมดาใช้ด้ายสีแดงทอ สมัยโบราณนิยมใช้ถุงย่ามใส่ข้าวของเครื่องใช้หมากพลู บุหรี่ เพื่อไปไร่นาหรือทอย่ามจกถวายพระหรือผู้ที่ตนนับถือ
3. หมอนหน้าจก เป็นหมอนรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเหมือนกอนอิฐ ที่หน้าหมอนจะมีการจกเป็นลวดลายต่างๆ เช่น ลายกาบ หักนกคู่ และโค้งแก่งซ้อนเซีย เป็นต้น
4. ผ้าขาวม้า ผู้ชายไท-ยวนใช้นุ่งอยู่กับบ้านหรือผลัดอาบน้ำ มี 2 ชนิด คือ 1) ผ้าขาวม้าธรรมดาทอด้วยเส้นฝ้ายเป็นสีแดงสลับริ้วเล็กๆ ตรงหัวผ้าขาวม้าทอด้วยสี เขียว ม่วง เหลือง เป็นต้น 2) ผ้าขาวม้าหัวเก็บ ตรงหัวของผ้าขาวม้าจะเป็นชายครุย และมีการจกวดลายต่างๆ ลงบนชายผ้า เช่น ช้าง ม้า คน ต้นไม้ เป็นต้น สำหรับลายข้างถือเป็นลายเฉพาะของผู้ชาย จะจกไว้เฉพาะเครื่องนุ่งห่มของผู้ชายไท-ยวน เพราะมีความเชื่อว่าข้างแสดงสัญลักษณ์ความเป็นใหญ่ เป็นผู้นำในครอบครัว รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ย่ามจก ย่ามแดง ผ้าขาวม้าหัวเก็บ หมอนหน้าจก และผ้าคลุมศีรษะขนาดของชาวไท-ยวน

ภาพที่ 2 ผ้าซิ่นตาหมูพิเศษ และผ้าซิ่นตีนจกตัวมุก (ลายเซีย)

5. ผ้าจีน มี 2 ชนิด คือผ้าจีนที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และผ้าจีนที่ใช้ในงานพิเศษต่างๆ (ภาพที่ 2)

5.1 ผ้าจีนที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ จีนชีว่ จีนแล่ จีนตา สำหรับจีนตา ยังแบ่งเป็นจีนตาผ้าพื้น จีนตาหม้อธรรมดา จีนตาหม้อพิเศษ และจีนตาจกเต็มตัว เป็นต้น

5.2 ผ้าจีนที่ใช้ในงานพิธีหรืองานพิเศษต่างๆ ได้แก่ ผ้าจีนตีนจกเฉพาะตีน หรือ ตีนจกตัวมุกและจีนตีนจกเต็มตัว

การทอผ้าจีนตีนจกต้องใช้ฝีมือและความเป็นศิลปะชั้นสูงของผู้ถักทอ เพราะต้องกำหนดสีเส้นและลวดลายให้กลมกลืนสวยงาม ผู้ทอผ้าตีนจกส่วนใหญ่จะมีความรักในการทอผ้า เพราะต้องใส่ความรัก ความทุ่มเทและความอดทนลงไปบนผืนผ้า กว่าจะได้ชิ้นงานทั้งดงามออกมาให้ชิ้นชมต้องใช้เวลาเป็นแรมเดือน

2. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนจังหวัดราชบุรี มีดังนี้

2.1 ปัญหาการผลิต คือผลิตผ้าได้น้อยเพราะใช้ทอมือและทำเป็นอาชีพเสริม ข้างทอรุ่นใหม่จะทอผ้าที่มีลวดลายง่ายขึ้น ความละเอียดลดลง ต้นทุนการผลิต เช่น ค่าด้ายและค่าแรงงานสูงขึ้น

2.2 ปัญหาการตลาด คือราคาผ้าจกไท-ยวนสูงขึ้นเรื่อยๆ เพราะเกิดภาวะการณั้แย่งกันซื้อผ้า การประชาสัมพันธ์สินค้ามีน้อยไม่ค่อยต่อเนื่อง และช่องทางการจัดจำหน่ายแคบ

2.3 ปัญหาบุคลากร คือ คนทอผ้าจกไท-ยวนลดลง เพราะข้างทอแก่ชราลง และลูกหลานที่สนใจการทอผ้ามีน้อยลง ข้างทอผ้าขาดความรู้ความสนใจในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้า และข้างทอรุ่นใหม่ๆ ที่เข้ามาทอผ้าขาดความรู้ด้านลวดลายผ้าจก

2.4 ปัญหาการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยี คือ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการประชาสัมพันธ์สินค้ามีน้อย บางกลุ่ม/ร้านพัฒนาเว็บไซต์ของตนเองได้ แต่ส่วนใหญ่ต้องอาศัยเว็บไซต์ของส่วนราชการ อีกทั้งยังไม่มีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ ที่ผสมผสานเข้ากับเทคโนโลยีพื้นบ้าน เช่น กี่กระตุก/กี่ย้อมมือ เพื่อทอผ้าได้รวดเร็วขึ้น

2.5 ปัญหาด้านการบริหารองค์กร คือ กลุ่ม/ศูนย์ขาดความรู้ด้านบริหารจัดการ ขาดความร่วมมือ ความสามัคคี ขาดกระบวนการกลุ่มการมีส่วนร่วม และเงินทุนที่ใช้หมุนเวียนมีน้อย

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี มีดังต่อไปนี้

3.1 ด้านการศึกษาและเรียนรู้ มีการอนุรักษ์ถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ และมีการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3.2 ด้านการสร้างสรรค้งาน มีการเปลี่ยนแปลงลวดลายและสีเส้นตามที่ถูกค้าต้องการ เน้นสินค้ามีคุณภาพ มีการใช้ไหมประดิษฐ์มาทดแทนเส้นฝ้ายหรือไหมธรรมชาติ

3.3 ด้านการใช้เทคโนโลยี/นวัตกรรม มีการใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านคือกี่ย้อมมือในการทอผ้า สร้างความน่าสนใจและสร้างคุณค่าได้มาก

3.4 ด้านวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมประเพณีที่ทุกคนสามารถสวมใส่ไปในงานประเพณีได้ และมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดี มีความสามัคคี ซื่อสัตย์ ใช้กระบวนการกลุ่มที่ทุกคนมีส่วนร่วม

3.5 ด้านทรัพยากรสินทางปัญญายังไม่ก่อให้เกิดความสำเร็จ เพราะลวดลายผ้าโบราณเป็นของสาธารณะ จดลิขสิทธิ์ไม่ได้ ใครๆ ก็สามารถนำไปใช้ได้ ผู้ผลิตและจำหน่ายผ้าทอพื้นเมืองราชบุรียังไม่สามารถคิดค้นลวดลายใหม่ให้เป็นที่ยอมรับ หรือแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ที่โดดเด่นสร้างชื่อเสียงและนำไปจดลิขสิทธิ์ได้

4. การพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน ในจังหวัดราชบุรี มีดังต่อไปนี้

- 4.1 สร้างคุณค่า (Value) ของผ้าให้สูงขึ้นโดยเน้นว่าเป็นผ้าทอมือโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4.2 หน่วยงานภาครัฐ/สถาบันการศึกษาช่วยพัฒนาการทอผ้าให้มีคุณภาพได้มาตรฐานรวบรวมจัดเก็บองค์ความรู้ลวดลายผ้าจากโบราณ และเผยแพร่องค์ความรู้ที่ถูกต้องสู่ช่างทอรุ่นใหม่
- 4.3 หน่วยงานภาครัฐ/สถาบันการศึกษา จัดกิจกรรมส่งเสริมการสวมใส่ผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนในเทศกาลวันสำคัญตามประเพณีต่างๆ หรือสวมใส่ในงานวัฒนธรรม
- 4.4 สถาบันการศึกษาช่วยออกแบบแปรรูปผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative Product) ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ผูกอบรมเพิ่มทักษะการตัดเย็บแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าอย่างจริงจัง ผูกอบรมความรู้ด้านการตลาดและเทคนิคการขาย
- 4.5 เน้นการสร้างตราสินค้า (Brand) ในผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะชาติพันธุ์
- 4.6 ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ๆ เข้ามาช่วยประชาสัมพันธ์สินค้า เช่น Website Facebook
- 4.7 หน่วยงานภาครัฐช่วยประชาสัมพันธ์และจัดงานแสดงสินค้าผ้าไทยอย่างต่อเนื่องทุกปี
- 4.8 หน่วยงานภาครัฐช่วยสร้างเครือข่ายเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายตลาดในประเทศ เช่น กลุ่ม OTOP อื่นๆ หรือแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรีและจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งตลาดต่างประเทศในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)
- 4.9 สร้างสรรค์ช่างทอรุ่นใหม่ ปลุกจิตสำนึกสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมือง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาที่ได้ มีประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยจะอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนจังหวัดราชบุรี

ปัญหาด้านการผลิต พบว่าต้นทุนการผลิต เช่น เส้นด้ายมีราคาแพงขึ้นจะส่งผลกระทบต่อและเป็นปัญหากับการทอผ้าพื้น ผ้าขาวม้า ซึ่งใช้วัตถุดิบคือเส้นด้ายในการทอผ้าจำนวนมาก แต่สำหรับการทอผ้าตีนจกใช้เส้นด้ายทอจำนวนน้อยแต่ใช้แรงงานมากกว่า เพราะต้องใช้เวลานาน 1-3 เดือน เส้นด้ายที่แพงขึ้นจึงไม่ใช่ปัญหาสำคัญของการทอผ้าตีนจก แต่ค่าแรงงานที่สูงขึ้นเป็นปัญหาสำคัญมากกว่าเพราะจะทำให้

ราคาผ้าตีนจกสูงขึ้นเรื่อยๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pongprapan (2004) ที่ได้วิจัยเรื่องการศึกษาอาชีพทอผ้าจกของชาวไท-ยวน จังหวัดราชบุรี แล้วพบว่าปัจจัยด้านวัตถุดิบมีผลกระทบน้อย

ปัญหาการตลาด พบว่าปัจจุบันผ้าตีนจกราคามีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Poengtrummarong (2010) ที่ได้วิจัยเรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าจก กรณีศึกษา จังหวัดราชบุรี แล้วพบว่าราคาของผ้าจกและผลิตภัณฑ์ผ้าจกไม่แน่นอนและมีแนวโน้มต่ำลง ผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับต่ำ เพราะว่าในช่วงที่ Poengtrummarong (2010) เข้าไปศึกษาวิจัย กระแสความต้องการผ้าตีนจกยังมีไม่มาก ราคาผ้าตีนจกจึงต่ำ ต่อมาเมื่อคนทอผ้าตีนจกทยอยแก่ชราลง บางคนเสียชีวิตไป บางคนเลิกทอผ้าหันไปประกอบอาชีพอื่นๆ เพราะรายได้ไม่สูงใจทำให้เหลือคนทอผ้าน้อยลง ลูกค้าไปถามหาเพื่อต้องการซื้อผ้าตีนจกก็หาซื้อได้ยากขึ้น จึงเกิดกระแสนความต้องการที่จะซื้อผ้าตีนจกเก็บรักษาไว้ ทำให้เกิดภาวการณ์แย่งกันซื้อผ้า ทั้งผู้ที่ซื้อไปสวมใส่เองและพ่อค้าคนกลาง ที่เข้ามาแย่งกันรับซื้อผ้าเพื่อนำไปจำหน่ายต่อ ทำให้ราคาผ้าตีนจกมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ เป็นไปตามหลักของอุปสงค์และอุปทาน คือเมื่อมีความต้องการซื้อในปริมาณมาก แต่สินค้าผลิตได้ปริมาณน้อย ก็จะทำให้ราคาสินค้าชนิดนั้นสูงขึ้นเรื่อยๆ

แหล่งที่ผลิตและจำหน่ายสินค้าอยู่ในทำเลที่ไม่ดี มีการประชาสัมพันธ์สินค้าน้อยและไม่ต่อเนื่อง ช่องทางการจัดจำหน่ายแคบ มีจำหน่ายอยู่เฉพาะที่กลุ่ม/ร้าน/บ้านในเขตพื้นที่ราชบุรี การกระจายสินค้าไปยังจังหวัดอื่นๆ มีอยู่น้อย ทำให้สินค้าไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและลูกค้าจังหวัดอื่นๆ หาซื้อได้ยากสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ratsameepaiboon & Somtai (2008) ที่ได้วิจัยเรื่องการศึกษาวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาวัตถุดิบและกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐานในผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดสุพรรณบุรี แล้วพบว่าไม่มีตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่แน่นอน ขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้สวยงาม ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดส่วนผสมทางการตลาด 4 P'S ของ Kotler (1999) ด้านการจัดจำหน่าย (Place) ที่ว่าการทำตลาดที่ดีจะต้องมีการกระจายสินค้าไปยังตลาดเป้าหมายได้ทันเวลา ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่ตลาดเป้าหมายอาศัยอยู่ การเลือกแหล่งที่ตั้งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมาก หากตั้งในแหล่งที่ไม่ใช่ลูกค้าเป้าหมายจะทำให้ขายสินค้าได้น้อย นอกจากนี้ยังพบปัญหาว่า การใช้เทคโนโลยีเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้ามีน้อย สอดคล้องกับแนวคิดส่วนผสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการขาย (Promotion) ที่จะต้องมีการชักจูงเรียกร้องให้ลูกค้าเกิดความสนใจในสินค้า เพิ่มพูนการรำลึกจดจำและยอมรับในตัวสินค้าด้วยการโฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

ปัญหาด้านบุคลากร ขาดแคลนคนที่จะมาทอผ้าพื้นเมืองเพราะลูกหลานรุ่นใหม่ไม่สนใจ ไม่ให้ความสำคัญที่จะช่วยกันสืบทอดอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองเอาไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Poengtrummarong (2010) ที่พบว่ามีปัญหาขาดแคลนคนทอเพราะคนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสำคัญในการผลิตผ้าจก นอกจากนี้ยังพบปัญหาขาดคนที่มีความรู้และมีฝีมือในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้า ซึ่งสอดคล้องกับ Meesuptong (2007) ที่ศึกษาปัญหาของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านก้างปลา จังหวัดเลย แล้วพบปัญหาเช่นเดียวกันคือ สมาชิกขาดความรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ อีกทั้งผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมืองในจังหวัดราชบุรีไม่มีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ ที่ผสมผสานเข้ากับเทคโนโลยีพื้นบ้านเพื่อให้สามารถผลิตผ้า

ได้รวดเร็วขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaiyothar (2010) ที่ศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมชุมชนตำบลโคกงาน จังหวัดศรีสะเกษ แล้วพบปัญหาว่าขาดเทคโนโลยีทันสมัยเครื่องจักรอุปกรณ์ทุนแรงในการทอผ้า ทำให้ไม่สามารถเพิ่มปริมาณการผลิตได้ตามความต้องการของตลาดในเวลาจำกัด

ปัญหาด้านการบริหารองค์กร พบว่ากลุ่ม/ศูนย์ที่มารวมตัวกันเพื่อผลิตและจำหน่ายผ้าทอพื้นเมืองในช่วงแรกๆ ผลการดำเนินงานไปได้ดี มีกำไร มีการจ่ายเงินปันผลให้แก่สมาชิก ต่อมาการดำเนินงานมักประสบปัญหา ขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน ประสบปัญหาขาดทุน เพราะขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการ ขาดความร่วมมือ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ขาดกระบวนการกลุ่มที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก และขาดผู้นำที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับงานศึกษาของ Poengtrummarong (2010) ที่พบว่าสภาพของการผลิตผ้าจากในจังหวัดราชบุรี มีปัญหาที่การรวมกลุ่มของสมาชิกยังมีข้อจำกัดในเรื่องการบริหารจัดการ

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ของผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนจังหวัดราชบุรี

ด้านการศึกษาและความรู้ ช่างทอมีการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและมีการถ่ายทอดความรู้จากช่างทอรุ่นเก่าสู่ช่างทอรุ่นใหม่ที่สนใจ เนื่องจากมีวัฒนธรรมของความเอื้ออาทรแบ่งปันซึ่งกันและกัน ด้านการสร้างสรรค์งานก็พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงจากเคยใช้เส้นฝ้าย/เส้นไหมธรรมชาติมาเป็นด้ายประดิษฐ์หรือไหมประดิษฐ์แทน เนื่องจากฝ้าย/ไหมธรรมชาติหายากเริ่มขาดแคลน อีกทั้งยังขาดง่าย สีดกง่าย เมื่อนำด้ายหรือไหมประดิษฐ์มาใช้ ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง เป็นการเพิ่มทางเลือกให้แก่ผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าราคาย่อมเยา สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler (1999) ในเรื่องส่วนผสมทางการตลาดที่กล่าวว่าผู้บริโภคจะได้รับความพึงพอใจมากที่สุด เมื่อผู้ขายนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม (Right Product) และจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม (Right Price)

ด้านเทคโนโลยี มีการใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านคือกี่โบราณและกี่กระตุกที่ทอด้วยมือ เป็นการประหยัดพลังงานในการผลิตเพราะไม่ได้ใช้ไฟฟ้า การใส่ลวดลายลงบนผืนผ้าใช้อุปกรณ์ตามธรรมชาติคือใช้ขนเม่นจกหรือดักกเส้นด้ายลงไปแล้วก่อให้เกิดลวดลายที่สวยงามตามจินตนาการของผู้ทอ ลวดลายต่างๆ เกิดจากการนำวิถีชีวิตของสัตว์และพืชที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาถักทอใส่ลงบนผืนผ้า เช่น ลายนกคู่กินน้ำร่วมเต้า คือ มีนก 2 ตัวกำลังกินน้ำร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีลายช้าง ลายม้า คนขี่ม้า ลายมะลิเลื้อย ลายดอกแก้ว และดอกพิกุล เป็นต้น

ด้านวัฒนธรรมประเพณี มีส่วนช่วยให้เกิดการอนุรักษ์และส่งเสริมการใส่ผ้าพื้นเมืองไท-ยวน เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ ทั้งชาวไท-ยวนและไม่ใช่คนไท-ยวน นิยมสวมใส่ผ้าไท-ยวนไปร่วมพิธีต่างๆ หรือใส่ไปทำงานได้ทั่วไป จึงนับว่าผ้าไท-ยวนสามารถใส่ได้กับคนทุกเผ่าพันธุ์ นอกจากนี้การมีวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สร้างความสำเร็จ คือคนในองค์กรหรือชุมชน มีความสามัคคี ความซื่อสัตย์ เอื้ออาทรต่อกัน มีผู้นำที่เข้มแข็งมีความเสียสละ ใช้กระบวนการกลุ่มที่ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ช่วยกันตั้งกฎกติกา และทุกคนปฏิบัติตามกฎกติกาจะนำมาซึ่ง

ความสำเร็จ สอดคล้องกับงานเขียนของ Wongsarsri (2005) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมกลุ่มเป็นสิ่งที่ผู้บริหารองค์กรควรตระหนักและให้ความสนใจ เพราะการดำเนินการในองค์กรเป็นการดำเนินการกับกลุ่มคน บุคคลเมื่ออยู่ร่วมกันย่อมมีพฤติกรรมที่แสดงออกโต้ตอบซึ่งกันและกัน อันอาจทำให้เกิดอุปสรรคหรือความสำเร็จในการทำงานก็ได้

3. การพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน ในจังหวัดราชบุรี

ต้องสร้างคุณค่า (Value) ของผ้าให้สูงขึ้น เพื่อให้ผ้ามีราคาสูงขึ้น โดยเน้นว่าเป็นผ้าที่ทอด้วยมือไม่ใช่ทอด้วยเครื่องจักร ผู้ทอต้องใช้ศิลปะขั้นสูงในการกำหนดลวดลาย การใส่สีสันทนของเส้นด้ายให้กลมกลืนและสวยงาม เป็นการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวไท-ยวน ที่กำลังจะสูญหายและหมดไป อีกทั้งต้องมีการสร้างตราสินค้า (Brand) ที่มีสัญลักษณ์ ตัวอักษรที่ระบุถึงสินค้าของผู้ผลิต ซึ่งตราสินค้าที่มีชื่อเสียงจะสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler (1999) ที่กล่าวว่า การสร้างตราสินค้าจัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อ ถ้าเขามีความชื่นชอบและมั่นใจในตราสินค้านั้นๆ

หน่วยงานภาครัฐ/สถาบันการศึกษาควรช่วยออกแบบแปรรูปผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนให้เป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์อื่นๆ ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ รวมถึงฝึกอบรมเพิ่มทักษะการตัดเย็บแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าอย่างจริงจัง ฝึกอบรมความรู้ด้านการตลาดและเทคนิคการขาย ซึ่งการนำผ้าทอพื้นเมืองมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์อื่นๆ นอกเหนือจากการใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มแล้ว จะช่วยขยายตลาดของผ้าทอพื้นเมืองได้เพิ่มขึ้นอีกมาก

หน่วยงานภาครัฐ/สถาบันการศึกษา จัดกิจกรรมส่งเสริมการใส่ผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนในเทศกาลวันสำคัญตามประเพณีต่างๆ เช่น จัดประกวดธิดาผ้าจก รวมทั้งสร้างสรรค์ช่างทอรุ่นใหม่ ปลุกจิตสำนึกสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจก โดยจัดสอนการทอผ้าและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าจกให้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียน หรือจัดส่งวิทยากรไปอบรมการทอผ้าและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าจกให้แก่กลุ่มชาวบ้านที่สนใจ สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์การทอผ้าไหมของ Chaiyothar (2010) ที่กล่าวว่าต้องมีการสร้างช่างทอรุ่นใหม่ และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนจัดแสดงสินค้าและเผยแพร่

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ผู้ผลิต/จำหน่าย กลุ่ม/ศูนย์ทอผ้าพื้นเมืองไท-ยวน ควรนำกลยุทธ์ที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปทดลองใช้ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นฐานความรู้ความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่
2. หน่วยงานราชการในท้องถิ่น พัฒนาชุมชน สถาบันการศึกษา ควรเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณ ฝึกฝนทักษะความรู้ ในการทอผ้าและแปรรูปผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากผ้า อีกทั้งช่วยสร้างเครือข่ายส่งเสริมด้านการตลาดอย่างจริงจัง และเพิ่มองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการ
3. สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ร่วมกันจัดโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมให้พื้นที่ซึ่งมีการผลิตและจำหน่ายผ้าทอพื้นเมืองไท-ยวน ได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่องทุกปี

References

- Chaiyothar, L. (2010). A Study of Wisdom in Weaving the Silk Cloths of the Kok-Jarn Community, Sub District Kok-Jarn, Utumporn Pisai District, Sisaket. *Sisaket Rajabhat University Journal*. 4(1), 19-28. (in Thai)
- Kotler, P. (1999). *Kotler on Marketing*. New York : Simon & Schuster.
- Meesuptong, J. (2007). *Problems and Product Development Need of Local Weaving Cloth : Case Study of Women Cloth-Weaving Group at Chaiyapruet Sub-district Mueng District Loei Province*. Faculty of Management, Loei Rajabhat University. (in Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Board and Thailand Creative & Design Center. (2009). *Preliminary Report The Creative Economy*. Bangkok : B.C. Press (Boonchin). (in Thai)
- Poengtrummarong, K. (2010). *The Creation of Additional Cost for Jok Product (Ratchaburi Case Study)*. Faculty of Management, Muban Chombueng Rajabhat University. (in Thai)
- Pongprapan, B. (2004). *Jok-Cloth Weaving Career of the Taiyuan People in Ratchaburi Province*. (Master's thesis). Nakhon Pathom Rajabhat University, Nakhon Pathom. (in Thai)

- Porter, M.E. (1985). *Competitive Advantage Creating and Sustaining Superior Performance*. New York : The free press.
- Ratsameepaiboon, N., & Somtai, S. (2008). Participatory Action Research in the Standardization of Row Material and Production Techniques of Native Textile in Suphanburi Province: Investigation. *SDU research Journal of Humanities and Social Sciences*, 4(2), 34-42. (in Thai)
- Somporn, U. (1997). *Phajok Tai-Yuan Ratchaburi*. Bangkok : Parbpim. (in Thai)
- Vadhanasindhu, P., & Decharin, P.(1999). *Strategic Management and Business Policy*. Bangkok : Chulalongkorn University. (in Thai)
- Wannamass, T. (2004). *Chiangsaen textiles : Tai Yuan Textiles in Khubua and Donrae*. Chiang Rai Provincial Non-Formal Education Centre. Chiang Rai. (in Thai)
- Wongsarsri, P. (2005). *Organization & Management*. Bangkok : Supa. (in Thai)

คณะผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรณา โชคบรรดาลสุข

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
46 หมู่ 3 ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี 70150
e-mail: chwanna@yahoo.com

อาจารย์กุลยา อนุโลก

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
46 หมู่ 3 ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี 70150
e-mail: kunlaya2511@gmail.com

อาจารย์วรลักษณ์ ทองประยูร

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
46 หมู่ 3 ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี 70150
e-mail: maetim2@hotmail.com